

УДК 347.734:336.711(477)

*В. Д. Чернадчук*

**ЗАХОДИ ВПЛИВУ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ  
ЗА ПОРУШЕННЯ БАНКІВСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА:  
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

Розвиток вітчизняного законодавства, у тому числі й банківського, а також зміни в суспільних відносинах, що відбулися останнім часом, сприяють виникненню нових видів відповідальності. Останнім часом теоретичні питання відповідальності за порушення банківського законодавства дедалі частіше привертають увагу науковців. Окремих проблем відповідальності за порушення банківського законодавства торкалися у своїх працях Л. К. Воронова, А. Й. Іванський, М. В. Карасьова, Д. А. Липинський, А. М. Нікітіна, Н. А. Саттарова, І. А. Сікорська, Г. А. Тосунян та інші, але значне коло цих питань потребує подальших досліджень. Розпочати таке дослідження є досить складним завданням, тому що в банківському законодавстві відсутнє визначення банківсько-правової відповідальності, а в юридичній літературі існують різні погляди щодо її визнання. Хоча вже почали з'являтися праці, в яких робляться спроби обґрунтувати можливість виокремлення таких нових видів юридичної відповідальності як фінансова та бюджетна. Станом на сьогодні досить складно стверджувати можливість виокремлення банківсько-правової відповідальності. За порушення банківського законодавства передбачено кримінальну, адміністративну, цивільну, дисциплінарну відповідальність. Разом з тим ст. 73 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [1] передбачено, що у разі порушення банками або іншими особами, які можуть бути об'єктом перевірки Національного банку України відповідно до цього закону, нормативно-правових актів Національного банку України, його вимог, встановлених відповідно до ст. 66 цього закону, або здійснення ризикової діяльності, яка загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, Національний банк України адекватно вчиненому порушенню або рівню такої загрози має право застосувати заходи впливу, до яких належать письмове застереження;

скликання загальних зборів учасників, спостережної ради банку, правління (ради директорів) банку; укладення письмової угоди з банком, за якою банк чи визначена угодою особа зобов'язується вжити заходів для усунення порушень, поліпшення фінансового стану банку, підвищення ефективності функціонування банку та/або адекватності системи управління ризиками тощо; зупинення виплати дивідендів чи розподілу капіталу в будь-якій іншій формі; встановлення для банку підвищених економічних нормативів; підвищення резервів на покриття можливих збитків за кредитами та іншими активами; обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів здійснюваних банком операцій; заборона надавати бланкові кредити; накладення штрафів на керівника банку, банк або власників істотної участі у банку; тимчасова, до усунення порушення, заборона використання власником істотної участі в банку права голосу придбаних акцій (паїв); тимчасове, до усунення порушення, відсторонення посадової особи банку від посади; віднесення банку до категорії проблемного або неплатоспроможного; відкликання банківської ліцензії та ліквідація банку. Станом на сьогодні комплексного дослідження зазначених заходів впливу за порушення банківського законодавства не здійснювалося, хоча окремі теоретичні та практичні аспекти висвітлювалися в працях, зокрема В. Л. Кротюка, Т. А. Латковської, О. П. Орлюк, В. В. Пасічника.

У Фінансовій енциклопедії заходи впливу за порушення банківського законодавства визначаються як «встановлені законодавством заходи, які можуть застосовуватися Нацбанком України до комерційних банків у разі порушення останніми вимог банківського законодавства» [3, с. 164]. Таке визначення у загальному вигляді розкриває призначення цих заходів впливу.

У Великому енциклопедичному юридичному словнику визначення поняття «заходи впливу» не надається. Натомість є визначення терміну «стягнення» як узагальнюючої правової категорії, яка характеризує законодавчо встановлені примусові заходи впливу як міру юридичної відповідальності, що використовується в разі вчинення правопорушення з метою його припинення, покарання винної особи, а також як загальний засіб запобігання новим порушенням. Стягнення також розглядаються як загальний захід примусового впливу на правопорушника в певних однорідних правовідносинах, а також як конкретний вид юридичної відповідальності або як окрема фінансово-правова операція [4, с. 858]. Таким чином, поняття стягнення розкривається через примусові заходи впливу: стягнення є сукупністю законодавчо встановлених примусових заходів впливу, кожен з яких є стягненням.

Разом з тим заходи впливу інколи ототожнюються із санкціями. Наприклад, О. П. Орлюк пише: «наглядові органи використовують неофіційні й офіційні заходи впливу на банки. Основними офіційними заходами є попередження, директиви з усунення недоліків, штрафні санкції, накази про усунення з посади керівників банку, передача банку

під контроль наглядового органу організація злиття або поглинання, позбавлення ліцензії на проведення банківських операцій, і як максимально негативний захід — ліквідація кредитної установи». В подальшому автор, характеризуючи заходи впливу, застосовує термін «санкції»: «згідно із чинним законодавством у випадку порушення суб'єктами банківської діяльності законодавства Національний банк України має право застосовувати до комерційного банку санкції» [5, с. 227–228]. Санкції — «це передбачені законом або договором заходи впливу, міра юридичної відповідальності за порушення законодавства або договірної зобов'язання, що застосовуються до винної особи і зумовлюють певні несприятливі (негативні) для неї наслідки» [4, с. 801]. Таким чином, заходи впливу, що зумовлюють настання негативних наслідків для винної особи, визнаються автором санкціями.

У фінансово-правовій літературі інколи вживається термін «стягнення». На думку В. П. Нагребельного, «стягнення є узагальнюючою правовою категорією, яка характеризує законодавчо встановлені примусові заходи впливу як міру юридичної відповідальності, що використовуються в разі вчинення правопорушення з метою його припинення, покарання винної особи, а також як загальний засіб запобігання новим правопорушенням. Стягнення розуміють як загальний захід примусового впливу на правопорушника в певних однорідних правовідносинах, як конкретний вид юридичної відповідальності або як окрему банківсько-фінансову операцію. Найпоширенішими різновидами стягнень є, зокрема, припинення бюджетного фінансування» [4, с. 658–659]. Натомість санкції — це передбачені законом заходи впливу, міри юридичної відповідальності, що застосовуються до винної особи і тягнуть за собою певні несприятливі (негативні) для неї наслідки [6, с. 427]. Підсумовуючи, можна зазначити, що автор вважає стягнення та санкції заходами впливу, а юридичну відповідальність — їх формою реалізації.

Н. А. Саттарова, характеризуючи фінансово-правовий примус, зазначає, що він відрізняється складною правовою конструкцією, різноманітним примусового впливу та наслідків. Тому акцентується увага на необхідності виокремлення певних заходів фінансово-правового примусу, що дозволяє разом з каральними санкціями включити до системи примусу заходи забезпечувального, відновлювального та попереджувального характеру. Такий підхід дозволив автору визначити фінансово-правовий примус як вплив уповноваженими державними органами, їх посадовими особами на свідомість та поведінку суб'єктів фінансових правовідносин застосуванням до них в установленому процесуальному порядку примусових заходів, що містяться в санкціях (диспозиціях) фінансово-правових норм, пов'язаних з настанням для них негативних наслідків особистого, майнового, організаційного характеру з метою боротьби з правопорушеннями та іншими негативними наслідками, а також охорони та подальшого розвитку суспільних відносин у сфері фінансової діяльності [7, с. 74–75].

Взагалі, пише А. Й. Іванський, під терміном санкції у праві зазвичай розуміють міри примусового впливу за порушення встановленого порядку діяльності, які мають попереджувальну, компенсаційну чи репресивну функцію [8, с. 298], а під санкціями пропонується розуміти забезпечені примусовою силою держави заходи реагування, спрямовані на відновлення порушеного права й (або) покарання винного, передбачені правовими нормами, і які застосовуються до суб'єкта правопорушення у випадку невиконання приписів цієї норми [8, с. 310]. У законодавстві одним із значень терміну «санкції» є визначення їх як заходів, що застосовуються до правопорушника і спричиняють для нього певні несприятливі наслідки. Будучи багато в чому подібними, на нашу думку, терміни «санкція» і «захід впливу» все ж таки потребують розмежування. Санкції визначаються як заходи (міри) примусового впливу. Натомість слушною є думка авторів науково-практичного коментаря до Закону України «Про банки і банківську діяльність», де перші три заходи впливу визначаються як непримусові заходи впливу [2, с. 372]. Першим таким заходом визначено письмове застереження. У письмовому застереженні Національний банк України висловлює банку своє занепокоєння станом його справ, указує на допущені порушення банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку України або недоліки в роботі та за потреби конкретні заходи, яких йому потрібно вжити у визначені строки з метою їх усунення або недопущення надалі [7]. Зміст письмового застереження полягає в офіційній вказівці Національним банком України на порушення банком банківського законодавства, його недоліки у банківській діяльності з метою їх усунення та недопущення в майбутньому.

Другим непримусовим заходом впливу є скликання загальних зборів учасників, спостережної ради банку, правління (ради директорів) банку для прийняття програми фінансового оздоровлення банку або плану реорганізації банку. Комісія Національного банку України з метою оздоровлення банку має право прийняти рішення про потребу скликання спостережної ради та/або правління (ради директорів) банку для прийняття програми фінансового оздоровлення для банку, в якому відбувається суттєве погіршення його фінансового стану (зокрема зростання активів з негативною класифікацією, обсяг яких становить 20 відсотків і більше від загальної суми активів, за якими має оцінюватися ризик та формуватися страховий резерв згідно з нормативно-правовими актами Національного банку України, або наявність збитків за результатами фінансового року). Також Комісія має право прийняти рішення про скликання загальних зборів учасників банку, якщо фінансове оздоровлення банку потребує залучення додаткових коштів акціонерів (учасників, інвесторів) для реструктуризації капіталу банку та/або зобов'язань банку, або в разі потреби розроблення плану реорганізації банку шляхом злиття або приєднання — якщо банк хоч раз порушив один із нормативів капіталу, установлених Національним банком України, та/

або не надав у встановленому порядку програму капіталізації банку [9]. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» фінансове оздоровлення банку — це відновлення платоспроможності банку та приведення фінансових показників його діяльності у відповідність із вимогами Національного банку України [1]. Програма фінансового оздоровлення банку передбачає систему заходів окремого банку, спрямованих на поліпшення його фінансового стану (ліквідності, платоспроможності, достатності капіталу, структури активів, доходності, рентабельності тощо), а також на усунення порушень, що призвели до скрутного фінансового стану банку. Фінансове оздоровлення та реорганізація банку є заходами відновлення платоспроможності банку, а Національний банк України реалізує право вимоги на скликання органів управління банком для прийняття програми фінансового оздоровлення або плану реорганізації банку. Таким чином, цей захід впливу можна розглядати як передбачене законом право вимоги Національного банку України скликати загальні збори учасників, спостережної ради банку, правління (ради директорів) банку для прийняття програми фінансового оздоровлення банку або плану реорганізації банку з метою усунення виявлених порушень банківського законодавства та відновлення платоспроможності банку, за наявності підстав, передбачених банківським законодавством.

Третім непримусовим заходом впливу визначено укладення письмової угоди з банком, за якою банк чи визначена угодою особа зобов'язується вжити заходів для усунення порушень, поліпшення фінансового стану банку тощо. Письмова угода як захід впливу може укладатися з банком, що допустив порушення, які впливають на його фінансовий стан, або здійснює операції з високим рівнем ризику, які загрожують інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, або допустив порушення значення ліміту загальної довгої валютної позиції банку (ЛІЗ-1)/ліміту загальної короткої валютної позиції банку (ЛІЗ-2) два та більше місяців поспіль, за умови подання ним прийнятного плану заходів для усунення виявлених проблем [9]. За загальним правилом у письмовій угоді банк письмово визнає свої недоліки в роботі та допущені порушення і подає перелік обґрунтованих заходів, яких банк зобов'язується вжити для усунення порушень, їх запобігання в подальшому, поліпшення фінансового стану тощо із зазначенням строків їх виконання. За загальним уявленням угода — це юридичний факт, вольова і правомірна дія фізичної або юридичної особи, що передбачена законом, і та, що законом не передбачена, але не суперечить йому, і спрямована на виникнення, зміну або припинення прав та обов'язків [10, с. 167]. Аналіз змісту письмової угоди, який визначено Положенням [7], свідчить про деяку невідповідність цього змісту назві заходу впливу. По-перше, оскільки змістом угоди є зобов'язання банку вжити певних заходів, то потрібно вести мову про письмове зобов'язання банку. По-друге, на перший погляд уявляється, що вона спрямована на виникнення, зміну або при-

пинення обов'язків банку. Однак підставою укладення такої угоди є здійснене порушення банківського законодавства або нормативно-правових актів Національного банку України, тобто невиконання або неналежає виконання банком своїх обов'язків. Тому маємо ситуацію, що банк в угоді бере на себе обов'язок вжиття заходів для усунення порушень, які мали місце внаслідок невиконання банком своїх обов'язків, тобто обов'язок виконати невиконаний обов'язок. Таким чином, на нашу думку, цей непримусовий захід впливу є письмовим зобов'язанням банку. Письмове зобов'язання банку — це письмове визнання банком недоліків у банківській діяльності та порушень вимог банківського законодавства із зобов'язанням їх усунення та недопущення у майбутньому.

Дискусійним є питання застосування самого терміну «непримусові заходи впливу». Письмове застереження є, з одного боку, попередженням Національного банку України, а з іншого — спрямоване на правовідновлення. Попередження, як вірно акцентується увага Н. А. Саттаровою, є формою державного примусу, ранньою стадією державного впливу і застосовується забезпечення правопорядку, охорони суспільних відносин, суспільної безпеки та прав особи. Разом з тим попереджувальний (превентивний) характер властивий і для багатьох фінансово-правових санкцій та відповідних їм засобів примусу, які застосовуються з метою недопущення порушень фінансової дисципліни [7, с. 26], зокрема укладення письмової угоди. Правовідновлення як форма державного примусу є самостійним способом та реальною гарантією забезпечення майнових та інших прав, призначенням якої є відшкодування збитків, заподіяних правопорушенням або іншими діями, законним правам та інтересам або нейтралізація шкідливих наслідків здійсненого правопорушення [6, с. 28]. Захист права — це державно-примусова діяльність, спрямована на здійснення відновлювальних завдань: на відновлення порушених прав, забезпечення виконання юридичних обов'язків [11, с. 280].

Врегульований нормами права, примус у своєму здійсненні переважно виступає у вигляді акту застосування, індивідуально-правового припису Національного банку України. Наявність у суб'єкта застосування права — делегованих державою владних повноважень щодо здійснення індивідуального правового регулювання є обставиною, що дозволяє відмежувати застосування права від інших форм його реалізації та обґрунтувати положення про те, що цей вид правової діяльності є єдиним каналом, через який фактично здійснюється державний примус [12, с. 195].

Акти застосування норм банківського права (письмове застереження, скликання органів управління банком, письмова угода) спрямовані на ініціювання охоронних банківських правовідносин, в межах яких безпосередньо вживаються заходи для усунення порушень банківського законодавства та їх негативних наслідків, поліпшення фінансового стану банку тощо, тобто застосування заходів примусу. Зміст цих заходів на

відміну від інших полягає у застосуванні правових обмежень немайнового, організаційного характеру, які полягають у покладанні на банк додаткових обов'язків.

Розглянуті непримусові заходи впливу можна охарактеризувати як заходи, зміст і застосування яких регламентовано нормами банківського права: їх застосування здійснюється в процесі індивідуального правового регулювання спеціально уповноваженим державним органом — Національним банком України шляхом видання правозастосовчого акту в межах охоронних банківських правовідносин через механізм прав та обов'язків і проявляється в правових обмеженнях немайнового та організаційного характеру. Така характеристика дещо зближує їх з заходами державного примусу, тому уявляється сумнівним їх визнання непримусовими заходами впливу. За змістом та наслідками розглянуті заходи впливу Національного банку України за порушення банківського законодавства є скоріше заходами забезпечення виконання банком суб'єктивного обов'язку у сфері банківської діяльності. Непримусові заходи впливу можуть бути попереджувальними (превентивними) та організаційно-управлінськими, для них невластивий грошовий (фінансовий) характер.

Друга група заходів впливу (так званих — примусових) є досить різноманітною: за метою можна виокремити правоприпиняючі заходи впливу (зупинення виплати дивідендів, зупинення здійснення окремих видів банківських операцій); правообмежувальні заходи впливу (обмеження здійснення окремих банківських операцій, тимчасова заборона використання власником істотної участі права голосу придбаних акцій); фінансові заходи впливу (накладення штрафів на керівника банку, банк тощо). Характерною рисою правоприпиняючих заходів впливу є припинення (заборона) здійснювати банком (іншими особами) реалізацію суб'єктивних банківських прав, а застосування правообмежувальних заходів впливу передбачає можливість реалізації таких прав з дотриманням певних вимог. Наприклад, обмеження здійснення окремих видів банківських операцій означає, що банк втрачає право на збільшення обсягу таких операцій, зокрема забороняється укладення нових договорів або продовження строку дії вже укладених договорів з часу отримання відповідного рішення Національного банку України. Натомість припинення здійснення окремих видів банківських операцій передбачає заборону їх здійснення на невизначений час і є підставою для розірвання банком відповідних договорів на здійснення цих операцій. Отже, застосування заходів впливу передбачає не лише введення обмежень щодо суб'єктивних банківських прав, а й покладання додаткових обов'язків.

Заходи впливу, які застосовуються Національним банком України, можуть впливати, безпосередньо або опосередковано, на фінансовий стан. Національний банк України має право видати банку розпорядження щодо зупинення виплати дивідендів чи розподілу капіталу в будь-якій іншій формі, що стосується розподілу прибутку банку, що залишається

в розпорядженні банку після сплати податків та обов'язкових платежів. Другим безпосередньо фінансовим заходом впливу є накладення штрафів на керівника банку, банк або власників істотної участі у банку. Так, зокрема Національний банк України має право накладати на банки штрафи в розмірі не більше ніж один відсоток від суми зареєстрованого статутного фонду в разі допущення ними порушень, які визначені п. 7.1 глави 7 Положення [9]. Опосередковано фінансовими заходами впливу є зокрема встановлення для банку підвищених економічних нормативів; підвищення резервів на покриття можливих збитків за кредитами та іншими активами; обмеження. Наприклад, у разі здійснення банком окремих операцій з підвищеним рівнем ризику, що можуть загрожувати інтересам кредиторів і вкладників, що підтверджується результатами планової або позапланової інспекційної перевірки, Національний банк України може видати розпорядження банку щодо підвищення резервів на покриття можливих збитків за кредитами та іншими активами, яке полягає в установленні підвищеного розміру відрахувань до резервів (коефіцієнта резервування) під ці активні операції або при розрахунку суми резервів ураховується лише першокласне забезпечення за кредитними операціями банку.

Друга група примусових заходів впливу передбачає обмеження або заходи організаційного чи управлінського характеру, до яких належать тимчасова, до усунення порушення, заборона використання власником істотної участі в банку права голосу придбаних акцій (паїв); тимчасове, до усунення порушення, відсторонення посадової особи банку від посади; віднесення банку до категорії проблемного або неплатоспроможного; відкликання банківської ліцензії та ліквідація банку.

Особливістю застосування заходів впливу є не лише порушення банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку України, а й загроза такого порушення, тобто ймовірність в подальшому порушення банківського законодавства. Так, п. 5 ч. 1 ст. 75 Закону України «Про банки і банківську діяльність» (в редакції від 23 лютого 2012 р.) передбачено, що Національний банк України зобов'язаний прийняти рішення про віднесення банку до категорії проблемних у випадку систематичного незабезпечення ефективності функціонування та/або адекватності системи управління ризиками, що створює загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку.

Нормативно-правовими актами Національного банку України встановлена складна конструкція визначення підстави застосування заходів впливу та критеріїв вибору такого заходу. За загальним правилом заходи впливу застосовуються Національним банком України на підставі: результатів інспекційних (планових та позапланових) перевірок діяльності банків чи їх філій; результатів аналізу дотримання банками вимог банківського законодавства з використанням статистичної звітності, щомісячних і щоденних балансів тощо; результатів перевірок діяльності банків аудиторськими організаціями, уповноваженими відповідно до



чинного законодавства на їх здійснення; пропозицій Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; результатів перевірок дотримання банками валютного законодавства, здійснених уповноваженими працівниками Національного банку України, що містять виявлені порушення банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку України або здійснення ризикових операцій, які загрожують інтересам вкладників чи інших кредиторів банку. Критерієм вибору заходу впливу до банку-правопорушника визначено критерій адекватності з урахуванням характеру допущених банком порушень; причин, що зумовили виникнення виявлених порушень; загального фінансового стану банку та розміру можливих негативних наслідків для кредиторів і вкладників. Характер допущених банком порушень оцінюється відповідним суб'єктом правозастосування, що не виключає суб'єктивності в оцінці. Тому норми банківського права повинні так описати модель правопорушення, щоб можна було уникнути суб'єктивного тлумачення чи розуміння. Критерій адекватності передбачає встановлення повної причини, тобто сукупності обставин і факторів, за яких даний наслідок настає з необхідністю. Оскільки такі обставини і фактори можуть бути як внутрішніми, так і зовнішніми, а зовнішні, як правило, не залежать від волі суб'єкта правопорушення, але можуть впливати як на характер порушення, так і на внутрішні обставини й фактори, то зовнішні причини повинні мати характер обставин, що пом'якшують відповідальність за порушення банківського законодавства. Загальний фінансовий стан банку має враховуватися при виборі застосування фінансового чи не фінансового заходу впливу. Застосування фінансового заходу впливу для банку, який знаходиться у стані фінансової кризи, й без того поглибить його незадовільний фінансовий стан і відповідно збільшить ймовірність негативних наслідків для кредиторів і вкладників.

Заходи впливу застосовуються в межах охоронних банківських правовідносин, які виконують допоміжну роль стосовно регулятивних, забезпечуючи їх розвиток відповідно до встановленої нормами банківського права моделі банківської діяльності і є похідними від них і тому основним призначенням охоронних бюджетних правовідносин є забезпечення розвитку регулятивних банківських правовідносин. У процесі ж їх розвитку відбувається реалізація охоронної функції права і застосування охоронних правових норм, а самі правовідносини мають «захисний» характер.

З точки зору визнання відповідальності правовідносинами, відповідальність за порушення банківського законодавства, на нашу думку, слід розуміти і як банківські правовідносини, у яких уповноважені суб'єкти (суб'єкти притягнення) здійснюють організаційно-правовий вплив на зобов'язаних суб'єктів (суб'єктів, що притягаються) застосуванням заходів впливу, передбачених банківським законодавством та нормативно-правовими актами Національного банку України, що мають наслідком тимчасові обмеження фінансового, організаційного, управлін-

ського або іншого характеру з метою забезпечення розвитку регулятивних банківських правовідносин відповідно до їх нормативно встановленої моделі.

Таким чином, підсумовуючи наведені міркування, заходи впливу Національного банку України за порушення банківського законодавства можна розглядати як обмеження або обтяження фінансового, організаційного або управлінського характеру, зміст і застосування яких регламентовано нормами банківського права: їх застосування здійснюється в процесі індивідуального правового регулювання спеціально уповноваженим державним органом — Національним банком України шляхом видання правозастосовчого акту в межах охоронних банківських правовідносин через механізм прав та обов'язків.

### Л і т е р а т у р а

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 5–6. — Ст. 30.
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність»: наук.-практ. комент. / [за заг. ред. В. С. Стельмаха]. — К.: Ін Юре, 2006. — 520, [16] с.
3. Фінансова енциклопедія / [О. П. Орлюк, Л. К. Воронова, І. Б. Заверуха та ін.]; за заг. ред. О. П. Орлюк. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 472 с.
4. Великий енциклопедичний юридичний словник / [за ред. Ю. С. Шемшученка]. — К.: Юрид. думка, 2007. — 992 с. — (Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України).
5. Орлюк О. П. Банківська система України. Правові засади організації: монографія / О. П. Орлюк. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — 240 с.
6. Юридична енциклопедія. В 6 т. Т. 5. П–С / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. — К.: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2003. — 733 с.
7. Саттарова Н. А. Принуждение в финансовом праве: [монография] / Н. А. Саттарова; [под ред. И. И. Кучерова]. — М.: Юрлитинформ, 2006. — 392 с.
8. Іванський А. Й. Фінансово-правова відповідальність: теоретичний аналіз: монографія / А. Й. Іванський. — О.: Юрид. л-ра, 2008. — 504 с.
9. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства: постанова Правління НБУ від 28 серп. 2001 р. № 369 // Офіційний вісник України. — 2001. — № 41. — Ст. 1864.
10. Юридична енциклопедія. В 6 т. Т. 6. С–Я / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. — К.: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2004. — 765 с.
11. Алексеев С. С. Проблемы теории права: курс лекций. В 2 т. Т. 1. Основные вопросы общей теории социалистического права / С. С. Алексеев; М-во высш. и сред. спец. образования РСФСР, Свердлов. юрид. ин-т. — Свердловск, 1972. — 396 с.
12. Алексеев С. С. Теория права / С. С. Алексеев. — М.: БЕК, 1994. — 224 с.

### А н о т а ц і я

**Чернадчук В. Д.** Заходи впливу Національного банку України за порушення банківського законодавства: питання теорії та практики. — Стаття.

Стаття присвячена актуальним питанням правової природи заходів впливу Національного банку України за порушення банківського законодавства. Критично проана-

лізовано існуючі наукові погляди, стан правового регулювання та висловлено авторський погляд на цю правову категорію.

*Ключові слова:* банк, банківське законодавство, заходи впливу, Національний банк України, санкція, стягнення.

#### А н н о т а ц и я

**Чернадчук В. Д. Средства воздействия Национального банка Украины за нарушения банковского законодательства: вопросы теории и практики. — Стаття.**

В статье рассматриваются актуальные вопросы правовой природы средств воздействия Национального банка Украины за нарушения банковского законодательства. Критически проанализированы существующие научные взгляды, состояние правового регулирования и представлена позиция автора относительно этой правовой категории.

*Ключевые слова:* банк, банковское законодательство, взыскание, Национальный банк Украины, санкция, средства воздействия.

#### S u m m a r y

**Chernadchuk V. D. The Influence Measures of the National Bank of Ukraine: actual matters of the theory and practice. — Article.**

The article is devoted to the actual matters of the legal nature of the influence measures of the National Bank of Ukraine for the banking legislation violation. It was critically analyzed the present scientific opinions, the state of the legal regulation and it was suggested the author's view of this legal category.

*Keywords:* bank, banking legislation, influence measures, the National Bank of Ukraine, sanction, charge.